

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PETICIJŲ KOMISIJA

IŠVADA DĖL ERIKO SPILOS PETICIJOS

2021 m. birželio 23 d.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisija 2021 m. birželio 23 d. posėdyje iš esmės išnagrinėjo Eriko Spilos peticiją, kurioje pateikti pasiūlymai pakeisti Lietuvos Respublikos asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymą ir nustatyti, kad asmenims, slapta bendradarbiavusiems su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, būtų užkirstas kelias kandidatuoti į pareigas Lietuvos Respublikos diplomatinėje tarnyboje ir kad asmenys dėl bendradarbiavimo su SSRS specialiosiomis tarnybomis neturėtų jokios teisės dirbti Nepriklausomos Lietuvos diplomatinėje tarnyboje, ir priėmė sprendimą šį pasiūlymą atmesti.

Seimo Peticijų komisija šį sprendimą priėmė atsižvelgusi į Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos ir Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento pateiktas nuomones ir dėl toliau nurodytų priežasčių.

Pažymėtina, kad pagal Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymo 9 straipsnio 1 dalį asmenys, tarpžinybinės komisijos (sudarytos asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, veiklai vertinti) pripažinti slapta bendradarbiavę su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis (t. y., asmenys, per įstatyme nustatytą laiką – 6 mėnesius nuo šios komisijos paskelbtos prisipažinimų priėmimo pradžios – neprisipažinę Lietuvos valstybei slapta bendradarbiavę su minėtomis tarnybomis), negali eiti pareigų, be kita ko, diplomatinėje tarnyboje (5 punktas). Asmenims, kurie šio įstatymo nustatyta tvarka savanoriškai prisipažino slapta bendradarbiavę su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, darbinės (profesinės) veiklos apribojimai šiame įstatyme nėra nustatyti, tačiau jiems kandidatuojant į Respublikos Prezidento, Seimo, Europos Parlamento ar savivaldybės tarybos nario, savivaldybės tarybos nario – mero, Vyriausybės nario, teisėjo, prokuroro pareigas informacija apie jų slapta bendradarbiavimą su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis išslaptinama ir viešai paskelbiama (8 straipsnio 3 dalis).

2019 m. lapkričio 28 d. Seime buvo užregistruotas Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymo Nr. VIII-1436 7, 8 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIIIP-4006(2), kuriuo buvo siūloma į pareigų, kurias einant arba į kurias kandidatuojant yra išslaptinama ir viešai paskelbiama informacija apie asmens slaptą bendradarbiavimą su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, sąrašą įrašyti diplomato pareigas.

Įvertinęs šį projektą, Seimo kanceliarijos Teisės departamentas 2020 m. gegužės 4 d. pateikė išvadą Nr. XIIIP-4006(2), kurioje išsamiai išdėstė savo poziciją, kad teisinis reguliavimas, pagal kurį būtų išslaptinama ir viešai paskelbiama informacija apie diplomato pareigas einančių arba į jas kandidatuojančių asmenų slaptą bendradarbiavimą su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, dėl kurio šie asmenys yra prisipažinę Lietuvos valstybei, prieštarautų Konstitucijai.

Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, vadovaudamasis Seimo statuto 67 straipsnio 3 punktu, preliminarai įvertino projektą Nr. XIIIP-4006(2) kaip prieštaraujantį Konstitucijai (šio komiteto 2020 m. gegužės 6 d. išvada Nr. 102-P-14 ir 2020 m. gegužės 27 d. išvada Nr. 102-P-19).

Atsižvelgiant į visa tai, manytina, kad pareiškėjo peticijoje išdėstytas siūlymas Seimui priimti Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymą, kuriuo asmenims, prisipažinusiems Lietuvos valstybei apie slaptą bendradarbiavimą su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, būtų užkirstas kelias kandidatuoti į pareigas diplomatinėje tarnyboje, negali būti tenkinamas, nes tiek teisinis reguliavimas, pagal kurį būtų išslaptinama ir viešai paskelbiama informacija apie diplomato pareigas einančių arba į jas kandidatuojančių asmenų slaptą bendradarbiavimą su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, dėl kurio šie asmenys yra prisipažinę Lietuvos valstybei, tiek (juo labiau) teisinis reguliavimas, kuriuo tokiems asmenims apskritai būtų uždrausta eiti pareigas diplomatinėje tarnyboje, prieštarautų Konstitucijai (konstituciniams teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principams).

Atkreiptinas dėmesys, kad galiojantis įstatymų reguliavimas, yra pakankamas siekiant užtikrinti, kad Lietuvos diplomatinėje tarnyboje dirbtų tik patikimi ir Lietuvos valstybei lojalūs diplomatai.

Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo 23 straipsnio 1 dalyje yra nurodyti reikalavimai, kuriuos turi atitikti asmuo, pretenduojantis į diplomatinę tarnybą, tarp jų reikalavimai būti nepriekaištingos reputacijos ir atitikti teisės aktuose nustatytus reikalavimus, būtinus išduodant leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Diplomatinės tarnybos įstatymo 23 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad „asmens, pretenduojančio į diplomatinę tarnybą, atitiktis reikalavimams, būtiniams išduodant leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, patikrinama iki diplomato tarnybos sutarties ar terminuotos diplomato tarnybos sutarties sudarymo. Į diplomato pareigas

asmuo yra priimamas gavus kompetentingos valstybės institucijos išvadą, kad šiam asmeniui gali būti išduotas leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija“.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 13 straipsnio 4 dalimi, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministras 2013 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. V-68 patvirtino Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos pareigybių, kurias užimantiems asmenims reikia leidimų dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, sąrašą ir Lietuvos Respublikos diplomatinių atstovybių, konsulinių įstaigų ir specialiųjų misijų pareigybių, kurias užimantiems asmenims reikia leidimų dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija arba teisės dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, sąrašą. Įsakymu visoms diplomatų pareigybėms priskirtos slaptumo žymos „Slaptai“ arba „Visiškai slaptai“ (priklausomai nuo pareigybės). Taigi asmuo, kandidatuojantis į diplomato pareigybę arba einantis diplomato pareigas, privalo atitikti reikalavimus, būtinus išduoti leidimus dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Slaptai“ arba „Visiškai slaptai“.

Visi diplomatai yra reguliariai tikrinami teisės aktų nustatyta tvarka. Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 17 straipsnio 5 ir 6 dalyse nustatyta, kad leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Visiškai slaptai“, išduodamas ne ilgesniam kaip 5 metų terminui, o su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Slaptai“, – ne ilgesniam kaip 10 metų terminui. Likus 6 mėnesiams iki leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija galiojimo termino pabaigos, asmuo pradedamas tikrinti pakartotinai. To paties įstatymo 17 straipsnio 8 dalis nustato, kad asmuo papildomai tikrinamas nesibaigus šiems terminams, jeigu gauta duomenų, kad galėjo atsirasti 17 straipsnio 2 dalyje numatytų aplinkybių, dėl kurių leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija tokiam asmeniui neišduodamas.

Diplomatinės tarnybos įstatymo 92 straipsnio 1 dalies 3 ir 7 dalyse nustatyta, kad diplomato tarnybos sutartis ir terminuota diplomato tarnybos sutartis turi būti nutraukta, jeigu diplomatas netenka leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, taip pat jeigu paaiškėja, kad priimant diplomatą į diplomatinę tarnybą jis pateikė suklastotus dokumentus arba nuslėpė ar pateikė tikrovės neatitinkančius duomenis, dėl kurių negalėjo būti priimtas į diplomatinę tarnybą.

Pagal Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 17 straipsnio 1 dalį, asmeniui, pretenduojančiam gauti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, toks leidimas išduodamas, jeigu asmuo atitinka visas šias sąlygas: 1) yra Lietuvos Respublikos pilietis; 2) pateikia užpildytą nustatytos formos klausimyną; 3) pasirašytinai pasižada saugoti įslaptintą informaciją; 4) tikrinimo metu nenustatoma nė viena iš šio straipsnio 2 dalyje nurodytų aplinkybių, dėl kurių asmuo negali būti laikomas patikimu ir lojaliu Lietuvos valstybei. To paties straipsnio 2 dalyje yra nurodomos aplinkybės, kurioms esant asmuo nėra laikomas patikimu ir lojaliu Lietuvos valstybei ir leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija tokiam asmeniui neišduodamas, tarp kurių yra

ir šios aplinkybės: „asmuo, turėdamas Lietuvos Respublikai priešiško intereso, bendradarbiauja ar yra bendradarbiavęs, palaiko ar palaikė ryšius su užsienio valstybės žvalgybos ar saugumo tarnyba arba su asmeniu, bendradarbiaujančiu ar palaikančiu ryšius su užsienio valstybės žvalgybos ar saugumo tarnyba“ (7 p.), „asmuo nuslėpė ar per pastaruosius 5 metus yra nuslėpęs arba jį tikrinančioms institucijoms pateikęs melagingus biografijos faktus arba kitus duomenis apie save, savo ryšius, turinčius įtakos sprendimo dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija išdavimo priėmimui“ (11 p.), „asmuo gauna arba yra gavęs pajamų iš užsienio valstybių karinių, žvalgybos ar saugumo tarnybų, jeigu tai nėra numatyta Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse ar susitarimuose“ (15 p.), „tikrinimo metu nustatomos ar per pastaruosius 3 metus buvo nustatytos asmens savybės, kita veikla ar ryšiai, ar kitos su asmeniu susijusios aplinkybės, ar faktai, dėl kurių kyla grėsmė patikėtoms įslaptintos informacijos saugumui“ (20 p.).

Tokios Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nuostatos lemia, kad kompetentingai institucijai atlikus patikrinimą ir nustačius bent vieną iš minėtųjų aplinkybių, tarp jų ir kad asmuo bendradarbiavo ar palaikė ryšius su užsienio valstybės žvalgybos ar saugumo tarnyba, jam nebus išduotas leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, atitinkamai toks asmuo, remiantis aukščiau nurodytomis Diplomatinės tarnybos įstatymo nuostatomis, nebus priimtas į diplomatinę tarnybą, o su diplomatinėje tarnyboje dirbančiu diplomatu bus nutraukta diplomato tarnybos sutartis arba terminuota diplomato tarnybos sutartis.

Peticijų komisija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos peticijų įstatymo 12 straipsnio 3 dalimi ir Seimo Peticijų komisijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. VIII-1408 „Dėl Seimo Peticijų komisijos nuostatų patvirtinimo“, 28 punktu, siūlo Seimo seniūnų sueigai įtraukti į Seimo pavasario sesijos darbotvarkę Seimo protokolinio nutarimo „Dėl Eriko Spilos peticijos“ projektą.

Komisijos pirmininkas

Edmundas Pupinis